

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

21. oktoober 2010*

Kohtuasjas C-227/09,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Tribunale ordinario di Torino, Sezione Lavoro (Itaalia) 3. juuni 2009. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Koh-tusse 22. juunil 2009, menetluses

Antonino Accardo,

Viola Acella,

Antonio Acuto,

Domenico Ambrisi,

Paolo Battaglino,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

Riccardo Bevilacqua,

Fabrizio Bolla,

Daniela Bottazzi,

Roberto Brossa,

Luigi Calabro,

Roberto Cammardella,

Michelangelo Capaldi,

Giorgio Castellaro,

Davide Cauda,

Tatiana Chiampo,

Alessia Ciaravino,

Alessandro Cicero,

Paolo Curtabbi,

Paolo Dabbene,

Mauro D'Angelo,

Giancarlo Destefanis,

Mario Di Brita,

Bianca Di Capua,

Michele Di Chio,

Marina Ferrero,

Gino Forlani,

Giovanni Galvagno,

Sonia Genisio,

Laura Dora Genovese,

Sonia Gili,

Maria Gualtieri,

Gaetano La Spina,

Maurizio Loggia,

Giovanni Lucchetta,

Sandra Magoga,

Manuela Manfredi,

Fabrizio Maschio,

Sonia Mignone,

Daniela Minissale,

Domenico Mondello,

Veronica Mossa,

Plinio Paduano,

Barbaro Pallavidino,

Monica Palumbo,

Michele Paschetto,

Frederica Peinetti,

Nadia Pizzimenti,

Gianluca Ponzo,

Enrico Pozzato,

Gaetano Puccio,

Danilo Ranzani,

Pergianni Risso,

Luisa Rossi,

Paola Sabia,

Renzo Sangiano,

Davide Scagno,

Paola Settia,

Raffaella Sottoriva,

Rossana Trancuccio,

Fulvia Varotto,

Giampiero Zucca,

Fabrizio Lacognata,

Guido Mandia,

Luigi Rigon,

Daniele Sgavetti

versus

Comune di Torino,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja esimees J.N. Cunha Rodrigues, kohtunikud A. Arabadjiev, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh (ettekandja) ja P. Lindh,

kohtujurist: P. Cruz Villalón,
kohtusekretär: üksuse juhataja M.-A. Gaudissart,

arvestades kirjalikus menetluses ja 24. juuni 2010. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- A. Accardo jt, esindaja: *avvocato* R. Lamacchia,

- F. Lacognata jt, esindaja: *avvocatessa* A. Grespan,

- Comune di Torino, esindajad: *avvocatessa* M. Li Volti, *avvocatessa* S. Tuccari ja *avvocatessa* A. Melidoro,

- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistasid *avvocato dello Stato* W. Ferrante ja *avvocato dello Stato* L. Ventrella,

- Tšehhi valitsus, esindajad: M. Smolek ja D. Hadrouška,

- Euroopa Komisjon, esindajad: M. van Beek ja C. Cattabriga,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiivi 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte (EÜT L 307, lk 18; ELT eriväljanne 05/02, lk 197), artiklite 5, 17 ja 18 tõlgendamist.

- 2 See taotlus esitati A. Accardo jt ning F. Lacognata jt (edaspidi ühiselt „põhikohtuasja hagejad”) ja Comune di Torino vahelises vaidluses nõude üle hüvitada kahju, mis põhikohtuasja hagejatel oli aastail 1998–2007 väidetavalt tekkinud seetõttu, et

ei oldud kinni peetud Torino kommuuni munitsipaalpolitsei ametnike igapäevastest puhkeagadest.

Õiguslik raamistik

Liidu õigusnormid

- 3 Nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiiv töötajate tervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta (EÜT L 183, lk 1; ELT eriväljaanne 05/01, lk 349) on raamdirektiiv, millega sätestatakse töötajate tervishoidu ja tööohutust puudutavad üldpõhimõtted. Nimetatud põhimõtete kohta on hiljem vastu võetud hulk üksikdirektiive. Viimati nimetatute hulgas on direktiiv 93/104, direktiiv 93/104/EÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. juuni 2000. aasta direktiiviga 2000/34/EÜ (EÜT L 195, lk 41; ELT eriväljaanne 05/04, lk 27) muudetud kujul (edaspidi „direktiiv 93/104 (muudetud kujul)”) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiiv 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta (ELT L 299, lk 9; ELT eriväljaanne 05/04, lk 381) (edaspidi üheskoos „tööajadirektiivid”).
- 4 Direktiivi 89/391 artikkel 2 „Reguleerimisala” määratleb selle direktiivi kohaldamisala järgmiselt:

„1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse nii avaliku kui ka erasektori kõikide tegevusvaldkondade suhtes (tööstus, põllumajandus, kaubandus, haldus, teenindus, haridus, kultuur, vaba aeg jne).

2. Käesolevat direktiivi ei kohaldata juhul, kui teatava avaliku teenistuse, nagu näiteks relvajõudude või politsei, või teatava kodanikukaitseteenistuse tegevus oma eripära tõttu sellega vältimatult vastuollu satub.

Sellisel juhul tuleb töötajate ohutus ja tervis tagada nii hästi kui võimalik, pidades silmas käesoleva direktiivi eesmärke.”

- 5 Direktiivi 93/104 muudeti esimest korda direktiiviga 2000/34. Selliselt muudetud direktiiv 93/104 tühistati seejärel ja asendati kodifitseeritult alates 2. augustist 2004 direktiiviga 2003/88.
- 6 „Tööajadirektiivide” artikli 1 „Eesmärk ja kohaldamisala” sõnastuse kohaselt:

„1. Käesolev direktiiv sätestab tööaja korralduse minimaalsed ohutus- ja tervishoiunõuded.

2. Käesolevat direktiivi kohaldatakse:

- a) minimaalse igapäevase ja iganädalase puhkeaja ning põhipuhkuse, vaheaegade ja maksimaalse nädalase tööaja suhtes;

ning

b) öötöö, vahetustega töö ja töökorralduse teatavate aspektide suhtes.

3. Käesolevat direktiivi kohaldatakse nii avaliku kui erasektori kõigi tegevusalade suhtes direktiivi 89/391/EMÜ artikli 2 tähenduses, ilma et see piiraks [...].

[...].

4. Direktiivi 89/391/EMÜ sätteid kohaldatakse täielikult lõikes 2 nimetatud küsimuste suhtes, ilma et see piiraks käesolevas direktiivis sisalduvate rangemate ja/või täpsemate sätete kohaldamist.”

7 „Tööajadirektiivide” artikkel 2 „Mõisted” sätestab:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) *tööaeg* – iga ajavahemik, mille jooksul töötaja teeb tööd, on tööandja käsutuses ning tegutseb või täidab oma kohustusi kooskõlas siseriiklike õigusaktide ja/või tavadega;

2) *puhkeaeg* – iga ajavahemik, mis ei ole tööaeg;

[...].”

- 8 „Tööajadirektiivide” artiklid 3–7 sätestavad meetmed, mida liikmesriigid on kohustatud võtma, et tagada igale töötajale õigus vähemalt minimaalsele igapäevasele puhkusele, iganädalasele puhkeajale ja iga-aastasele tasulisele puhkusele. Samuti näevad need artiklid ette reeglid vaheaegade ja maksimaalse iganädalase tööaja kohta.
- 9 „Tööajadirektiivide” artikkel 3 „Igapäevane puhkus” sätestab, et „[l]iikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid, et tagada iga töötaja õigus vähemalt 11-tunnisele järjestikusele puhkeajale iga 24-tunnise ajavahemiku kohta.”
- 10 Iganädalase puhkeaja osas sätestab „tööajadirektiivide” artikli 5 esimene lõik, et liikmesriigid „võtavad vajalikke meetmeid, et tagada iga töötaja õigus vähemalt 24-tunnisele katkestamatule puhkeajale iga seitsmepäevase ajavahemiku kohta lisaks artiklis 3 nimetatud 11-tunnisele igapäevasele puhkusele”. Nimetatud artiklist 5 tuleneb ka, et kui objektiivsed, tehnilised või töökorralduse tingimused seda eeldavad, võib kohaldada 24-tunnist minimaalset puhkeajaga.
- 11 „Tööajadirektiivide” artikkel 16 kehtestab artikli 5 kohaldamiseks võrdlusperioodi, mis ei ületa 14 päeva.

- 12 „Tööajadirektiivid” näevad teatavate tegevuste eripära arvestamiseks ette mitu erandit paljudest oma põhieeglitest tingimisel, et täidetud on teatavad nõuded.
- 13 Sellega seoses sätestab direktiivi 93/104 ja direktiivi 93/104 (muudetud kujul) artikkel 17:

„[...]

2. Tingimisel et kõnealustele töötajatele antakse hüvituseks võrdväärse pikkusega puhkeajad või et erandjuhtudel, kui objektiivsetel põhjustel ei ole võimalik anda hüvituseks niisuguseid võrdväärse pikkusega puhkeaegu, võimaldatakse kõnealustele töötajatele asjakohane kaitse, võidakse õigus- ja haldusnormidega või tööturu osapoolte vaheliste kollektiivlepingute või lepingutega heaks kiita erandid:

2. 1 artiklitest 3, 4, 5, 8 ja 16:

[...]

- b) turvamis- ja järelevalvetoimingute puhul, mis nõuavad vara ja isikute kaitsmiseks pidevat kohalolekut, eriti turvameeste ja majahoidjate või turvafirmade puhul;

c) tegevuste puhul, mis nõuavad teenuse või tootmise pidevat jätkumist, eriti:

[...]

iii) [...], kiirabi, tuletõrje ja kodanikukaitseteenused;

[...]

3. Artiklitest 3, 4, 5, 8 ja 16 võib erandeid teha tööturu osapoolte vahel riiklikul või piirkondlikul tasandil sõlmitud kollektiivlepingute või lepingutega või, nendes ettenähtud korras, tööturu osapoolte vahel madalamal tasandil sõlmitud kollektiivlepingute või lepingutega.

Liikmesriigid, kus ei ole seadusega ettenähtud süsteemi, mis tagaks tööturu osapoolte vahel riiklikul või piirkondlikul tasandil sõlmitavad kollektiivlepingud või lepingud käesolevas direktiivis käsitletud küsimustes, või liikmesriigid, kus on sel eesmärgil ja selle piires eriline õigusraamistik, võivad kooskõlas siseriiklike õigusaktide ja/või tavadega lubada erandeid artiklitest 3, 4, 5, 8 ja 16 tööturu osapoolte vahel sobival kollektiivsel tasandil sõlmitud kollektiivlepingute või lepingute abil.

Esimeses ja teises lõigus ettenähtud erandid on lubatud tingimusel, et kõnealustele töötajatele võimaldatakse hüvituseks samaväärse pikkusega puhkeajad või

erandjuhtudel, kui objektiivsetel põhjustel ei ole võimalik niisuguseid puhkeagegu lubada, võimaldatakse kõnealustele töötajatele asjakohane kaitse.

Liikmesriigid võivad sätestada eeskirjad:

– käesoleva lõike rakendamiseks tööturu osapoolte vahel,

ja

– kooskõlas käesoleva lõikega sõlmitud kollektiivlepingute või lepingute sätete laiendamiseks teistele töötajatele vastavalt siseriiklikele õigusaktidele ja/või tavadele.

[...]”

¹⁴ Vastavalt direktiivi 93/104 ja direktiivi 93/104 (muudetud redaktsioonis) artikli 18 lõike 1 punktile a on liikmesriigid kohustatud vastu võtma kõnealuse direktiivi rakendamiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid 23. novembriks 1996 või tagama nimeetatud kuupäevaks, et tööturu osapooled kehtestavad vajalikud meetmed lepinguga, kusjuures liikmesriigid on kohustatud võtma kõik vajalikuks osutuvad meetmed, mis võimaldavad neil igal ajal tagada kõnealuses direktiivis ette nähtud sätete järgimise.

- 15 Nagu ilmneb käesoleva kohtuotsuse punktist 5, tühistati ja asendati direktiiv 93/104 (muudetud kujul) alates 2. augustist 2004 direktiiviga 2003/88. Direktiivi 2003/88 põhjendusest 1 nähtub, et selle eesmärk on direktiivi 93/104 (muudetud kujul) sätteid selguse huvides kodifitseerida. Niisiis võeti direktiivi 2003/88 muu hulgas üle eelkõige artiklid 1–3, 5 ja 16, nende sätete sisu ja numeratsiooni muutmata. Direktiivi 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 lõike 2 punktid 2.1 ja 2.2 jagati sellest ajast alates direktiivi 2003/88 artikli 17 lõigete 2 ja 3 vahel. Direktiivi 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 lõige 3 võeti üle direktiivi 2003/88 artiklisse 18.

Siseriiklikud õigusnormid

- 16 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et kohaldatava siseriikliku õiguse osas jaguneb põhikohuasjas vaidluse all olev ja aastaid 1998–2007 hõlmav ajavahemik kolme eraldiseisvasse ossa.
- 17 Kõigepealt rajanes töötaja õigus iganädalasele puhkusele kuni 29. aprillini 2003 esiteks põhiseaduse artikli 36 kolmandal lõigul, mille kohaselt „töötajal on õigus iganädalasele puhkeajale [...] ja ta ei saa sellest keelduda”, ning teiseks Itaalia tsiviilseadustiku artikli 2109 lõikel 1, mille kohaselt „töötajal on õigus ühele puhkepäevale igal nädalal, reeglina pühapäeval.” Euroopa Kohtule A. Accardo jt poolt esitatud märkustest ilmneb, et need sätted jõustusid enne direktiivi 93/104 vastuvõtmist.
- 18 Seejärel, alates 29. aprillist 2003, s.o kuupäevast, mil jõustus 8. aprilli 2003. aasta seadusandlik dekreet, millega rakendati direktiivid 93/104/EÜ ja 2000/34/EÜ töötaja

korralduse teatavate aspektide kohta (*GURI* nr 87 regulaarne lisa, 14.4.2003, edaspidi „seadusandlik dekreet nr 66/2003”), rajaneb iganädalase puhkeaja kord selle dekreeди artikli 9 lõikel 1, mis näeb ette, et töötajal on iga seitsmepäevase ajavahemiku kohta õigus vähemalt 24-tunnisele katkestamatule puhkeajale, mis langeb reeglina kokku pühapäevaga, ning see puhkeaeg lisandub sama dekreeди artiklis 7 nimetatud 11-tunnisele igapäevasele puhkusele. Sama dekreeди artikli 9 lõike 2 punkti b ja artikli 17 lõike 4 kohaselt võib erandeid sellest õigusest teha kollektiivlepingutega, tingimusel et kõnealustele töötajatele antakse hüvituseks võrdväärse pikkusega puhkeajad.

19 Viimaseks, alates 1. septembrist 2004, pärast 19. juuli 2004. aasta seadusandliku dekreeди nr 213 muudatuste ja täienduste tegemise kohta 8. aprilli 2003. aasta dekreeди nr 66 (*GURI* nr 192, 17.8.2004, edaspidi „seadusandlik dekreet nr 213/2004”) artikli 1 lõike 1 punktiga b tehtud muudatust seoses sanktsioonidega tööaja korralduse valdkonnas ei ole seadusandliku dekreeди nr 66/2003 sätted enam kohaldatavad munitsipaalpolitsei suhtes.

20 Nii enne seadusandliku dekreeди nr 66/2003 jõustumist kui ka pärast seadusandliku dekreeди nr 213/2004 vastuvõtmist olid munitsipaalpolitsei ametnikele kohaldatavad erandid üldisest puhkeajast ette nähtud kolme kohaliku omavalitsuse sektori „üleriigilise kollektiivlepinguga”, mis sõlmiti vastavalt aastatel 1987, 2000 ja 2001 (edaspidi nimetatud ühiselt kui „põhikohtuasjas vaidluse all olevad kollektiivlepingud”). Kõik need lepingud nägid eelkõige ette, et „töötajatel, kellel teenistuse erinõuete tõttu” ei ole võimalik kasutada iganädalast puhkepäeva, on õigus hüvituspuhkusele, mida tuleb üldreeglina kasutada 15 päeva jooksul ja igal juhul järgneva kahe kuu jooksul. Lisaks näeb 1987. aastal sõlmitud kollektiivleping ette nende töötajate tavapärase tasu

suurendamise 20% võrra, ning aastatel 2000 ja 2001 sõlmitud kollektiivlepingud nägid ette tavapärase tasu suurendamise 50% võrra.

- 21 Eelotsusetaotlusest ilmneb, et põhikohtuasja hagejad tuginevad Itaalia tsiviilseadusliku artiklitele 1418 ja 1419, milles on ette nähtud, et lepingutingimuse klauslid, mis on „vastuolus imperatiivsete normidega”, on tühised, sätestades samuti, et niisuguste tingimuste „asemel kohaldatakse algusest peale nimetatud imperatiivseid norme”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 22 Põhikohtuasja hagejad on Torino kommuuni munitsipaalpolitsei ametnikud, kelle nädalane tööaeg on 35 tundi. Aastail 1998–2007 suunati nad teenistusse, mis oli korraldatud selliste töövahetustena, et kord viie nädala jooksul oli ette nähtud seitse järjestikust tööpäeva, millele eelotsusetaotlusest ilmnevalt järgnes võrdväärse pikkusega hüvituspuhkeag, nii et kokkuvõttes ei jää töötaja puhkeajast ilma, vaid see üksnes lükatakse edasi.
- 23 See vahetustega töö süsteem ja sellest tingitud viienda nädala seitsmenda puhkepäeva edasilükkamine tuleneb 2. juulil 1986 kommuuni ja Itaalia suuremate ning kõige laiemal esindatusega ametiühingute kohalike esinduste vahel sõlmitud lepingust (edaspidi „1986. aasta leping”).
- 24 Hagejad pöördusid eelotsusetaotluse esitanud kohtusse hagiga, milles paluvad mõista Comune di Torinolt välja kahjuhüvitis neile tekitatud psüühilis-füüsilise kurnatuse eest, mis on tingitud siseriiklikus õiguses ette nähtud iganädalase puhkeaja järgimata

jätmisest, kuna nad pidid töötama 7 järjestikust päeva ja said seejärel ainult ühe päeva hüvituspuhkust. Oma hagi põhjenduseks märgivad nad, et kuna Itaalia põhiseaduse artikli 36 kolmas lõik ja tsiviilseadustiku artikli 2109 lõige 1 sisaldavad imperatiivseid sätteid, siis tuleb asuda seisukohale, et vastavate õigusnormide puudumisel on 1986. aasta leping ning põhikohtuasjas vaidluse all olevate kollektiivlepingute asjaomased sätted õigusvastased.

- 25 Comune di Torino vastas, et direktiivi 93/104 artikli 17 lõike 3 kohaselt võib sama direktiivi artiklis 5 sätestatud erandeid iganädalasest puhkeajast teha riiklikul või kohalikul tasandil sõlmitud kollektiivlepingute või tööturu osapoolte vaheliste lepingutega, tingimusel et asjaomastele töötajatele antakse hüvituseks samaväärsed pikkusega puhkeajad.
- 26 Põhikohtuasja hagejad vaidlustavad siiski nii väite, et direktiivi 93/104 artikkel 17 oli enne seadusandliku dekreeedi nr 66/2003 vastuvõtmist otsekohaldatav, kui ka väite, et nimetatud artikli lõige 3 on kohaldatav munitsipaalpolitseinikele. Hagejate arvates ei ole seda sektorit direktiivi 93/104 artikli 17 lõike 2 punktis 2.1 olevas nimekirjas sõnaselgelt mainitud ning seega ei saa selle puhul kohaldada sama sätte lõikes 3 ette nähtud erandit. Nimetatud erandi kasutamise võimalus ei ole autonoomne, vaid selle puhul on tegemist üksnes viidatud artikli 17 lõike 2 täpsustamisega.
- 27 Lisaks väidavad põhikohtuasja hagejad, et pärast seadusandliku dekreediga nr 213/2004 sisseviidud muudatust ei ole seadusandlik dekreet nr 66/2003 tervikuna enam igal juhul kohaldatav munitsipaalpolitsei suhtes, mistõttu ei ole nende suhtes kohaldatav ka direktiivi 93/104 artikkel 17, ning seega tuleb taas kohaldada Itaalia põhiseaduse artiklit 36 ning tsiviilseadustiku artiklit 2109.

28 Neil asjaoludel otsustas Tribunale ordinario di Torino, Sezione Lavoro, menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas nõukogu [...] direktiivi 93/104[...] artikleid 5, 17 ja 18 tuleb tõlgendada nii, et neid saab liikmesriigi õiguskorras vahetult kohaldada vaidluses, milles tööturu osapooled on sõlminud selle direktiiviga kooskõlas oleva lepingu, sõltumata sellest, kas need artiklid on formaalselt üle võetud või arvestamata siseriiklike õigusnorme, mille alusel piirdub nende kohaldatavus kindlaksmääratud kutsealadega?

2. Kas liikmesriigi kohus on olenemata sellest, kas direktiiv on vahetult kohaldatav või ei, kohustatud lähtuma direktiivist, mis on veel üle võtmata või mis ei ole pärast ülevõtmist siseriiklike õigusnormide alusel vastaval juhul kohaldatav, ning tuginema direktiivile siseriikliku õiguse tõlgendamisel ja võimalike tõlgendamisel tekkinud kahtluste kõrvaldamiseks?

3. Kas liikmesriigi kohtul on keelatud otsustada, et teatav käitumine on õigusvastane, mõistes sellest tulenevalt välja hüvitise ebaõiglase ja õigusvastase käitumise tagajärjel tekkinud kahju eest, kui tööturu osapooled näivad olevat sellist käitumist lubanud ja see luba on kooskõlas ühenduse õigusega, mis väljendub samuti ülevõtmata direktiivis?

4. Kas direktiivi [93/104] artikli 17 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et selle kohaselt on tööturu osapooltel lubatud autonoomselt ja lõikest 2 ning selles esitatud tegevuste

ja kutsealade loetelust täielikult eraldi kokku leppida ja kehtestada eeskirju, mis teevad erandi iganädalasest puhkeajast?”

Eelotsuse küsimused

- 29 Sissejuhatuseks tuleb meenutada, et kuigi eelotsusetaotlus käsitleb sõnaselgelt ainult direktiivi 93/104, ilmneb toimikust siiski, et põhikohtuasjas toimuva vaidluse asjaolude asetleidmise ajal olid „tööajadirektiivid” järgemööda jõus. Seda asjaolu tuleb silmas pidada, kui see osutub oluliseks eelotsuseküsimustele vastamise seisukohalt.

Neljas küsimus

- 30 Neljanda küsimusega, mida tuleb käsitleda esmajärjekorras, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/104 artikli 17 lõike 3 kohaldamisala on sõltumatu sama artikli lõikest 2, nii et asjaolu, et teatavat kutseala ei ole viidatud lõikes 2 mainitud, ei takista selle kutseala kuulumist direktiivi 93/104 artikli 17 lõikes 3 ette nähtud erandi alla.
- 31 Nagu ilmneb käesoleva kohtuotsuse punktist 26, on selle küsimuse lähtepunktiks põhikohtuasja hagejate argumentatsioon, mille kohaselt direktiivi 93/104 artikli 17 lõiget 3 ei saa tõlgendada või kohaldada eraldiseisvalt sama artikli lõikest 2.

Põhikohtuasja hagejate väitel ei ole võimalik anda direktiivi 93/104 artikli 17 lõikele 3 niisugust tõlgendust, mille kohaselt see lõige võimaldab laiemaid erandeid sama artikli lõikes 2 ettenähtuist, ning mille kohaselt see lõige kehtestab sõltumatu ja eraldiseisva erandite süsteemi.

- 32 Sellise argumentatsiooniga ei saa siiski nõustuda.
- 33 Nagu väidavad Comune di Torino, Itaalia ja Tšehhi valitsus ning Euroopa Komisjon, ei anna miski direktiivi 93/104 ja direktiivi 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 ülesehituses või sõnastuses mõista, et selle lõike 3 kohaldamine sõltub sama artikli lõikest 2.
- 34 Lisaks, nagu märgib komisjon, ei viita nimetatud lõiked esiteks üksteisele, ja teiseks on mõlemas käsitlevas lõikes identselt korratud tingimusi, mis igapäevase puhkeaja edasilükkamise puhul kõikidel juhtudel peavad täidetud olema.
- 35 Veelgi enam, nagu ilmneb käesoleva kohtuotsuse punktist 15, võeti direktiivide 93/104 ja 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 lõike 3 sätteid nende direktiivide kodifitseerimisel direktiiviga 2003/88 identsel kujul üle uude artiklisse 18, samas kui direktiivide 93/104 ja 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 lõike 2 sisu jagati direktiivi 2003/88 artikli 17 lõigete 2 ja 3 vahel. Sellest järeldub, et liidu seadusandja leidis, et direktiivide 93/104 ja 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 lõikeid 2 ja 3 sai, või pidi, käsitada eraldiseisvatena, ning see võimaldas nende lahutamist kodifitseerimise käigus.

- 36 Seega tuleb neljandale küsimusele vastata, et direktiivide 93/104 ja 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 lõike 3 kohaldamisala ei sõltu sama artikli lõikest 2, nii et asjaolu, et teatavat kutseala ei ole nimetatud lõikes 2 mainitud, ei takista asjaomase kutseala kuulumist direktiivide 93/104 ja 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 lõikes 3 ette nähtud erandi alla.

Kolm esimest küsimust

- 37 Eelkõige eelotsusetaotluse põhjal tundub põhikohtuasjas olevat selge, et kooskõlas direktiivide 93/104 ja 93/104 (muudetud kujul) artikliga 17 võimaldas seadusandlik dekreet nr 66/2003 ajavahemikul 29. aprillist 2003 kuni 29. augustini 2004 2001. aastal sõlmitud kollektiivlepingu abil põhimõtteliselt kõrvale kalduda Itaalia põhiseaduse artikli 36 kolmandas lõigus ja tsiviilseadustiku artikli 2109 lõikes 1 ette nähtud iga-nädalasest puhkeajast.
- 38 Sellegipoolest ilmneb eelotsusetaotlusest ka, et kui viimati nimetatud ajavahemik välja arvata, siis tunduvad need põhiseaduse ja tsiviilseadustiku sätted välistavat siseriiklikus õiguses võimaluse, et Comune di Torino võiks enda kaitsmisel õiguspäraselt tugineda põhikohtuasjas vaidluse all olevatele kollektiivlepingutele põhikohtuasjas vaidluse all oleva vahetustega töötamise süsteemi legitimeerimiseks, mis vastavalt 1986. aasta kokkuleppele näeb eelkõige ette, et viienda nädala seitsmenda päeva puhkeage lükatakse edasi.
- 39 Komisjon märgib oma kirjalikes märkustes, et tavalistes tingimustes kuulub munitsipaalpolitsei tegevus direktiivi 89/391 kohaldamisalasse, ning kuna „tööaja-

direktiivide” artikli 1 lõikes 3 on viidatud direktiivi 89/391 artiklile 2, siis kuulub nimetatud tegevus ka „tööajadirektiivide” kohaldamisalasse (vt analoogia alusel 14. juuli 2005. aasta määrus kohtausajas C-52/04: Personalrat der Feuerwehr Hamburg, EKL 2005, lk I-7111, punktid 51–61 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 40 Euroopa Kohtule esitatud toimikust paistab ilmnevat, et Itaalia põhiseaduse artikli 36 kolmas lõik ja tsiviilseadustiku artikli 2109 lõige 1 võtavad *a priori* – eelkõige kuna neid kohaldatakse direktiivi 93/104 artiklite 3 ja 16 nõudeid arvestades – Itaalia õiguskorda üle „tööajadirektiivide” artikli 5; eelotsusetaotluse esitanud kohus peab seda asjaolu vajadusel kontrollima. Igal juhul ei ole Euroopa Kohtus väidetud, et kõnealused siseriiklikud sätted ei täida nimetatud artikli 5 nõudeid.
- 41 Seevastu, kuigi liikmesriigi kohus lähtub eelotsusetaotluses eeldusest, et 1986. aasta lepingus ette nähtud puhkeajasüsteem on direktiivide 93/104 ja 93/104 (muudetud kujul) artikli 17 või direktiivi 2003/88 artiklitega 17 ja 18 ette nähtud valikuliste eranditega lubatud (edaspidi „vaidlusalused erandite kehtestamist lubavad sätted”) – asjaolu, mida ta peab kontrollima –, on tal siiski kahtlusi küsimuse osas, kas see leping, ning samuti põhikohtuasjas vaidluse all olevad kollektiivlepingud, võivad eirata Itaalia põhiseaduse artikli 36 kolmandat lõiku ja tsiviilseadustiku artikli 2109 lõiget 1.
- 42 Siseriiklik kohus soovib niisiis sisuliselt teada, kas vaidlusalustele erandeid lubavatele sätetele on võimalik kas otseselt või kaudselt tugineda selleks, et ületada takistusi, mis siseriiklikus õiguses võivad tekkida põhikohtuasjas vaidluse all olevate kollektiivlepingute kohaldamisel.

- 43 Neil asjaoludel tuleb kolme esimest küsimust, mida tuleks käsitleda koos, mõista nii, et nendega soovitakse sisuliselt teada, kas vaidlusaluseid, erandite kehtestamist lubavaid sätteid võib kohaldada vahetult niisugustele asjaoludele, nagu on põhikohtuasjas vaidluse all, või peab või võib liikmesriigi kohus sellise vahetu õigusmõju puudumisel anda põhikohtuasjas vaidluse all olevatele sätetele sellise tõlgenduse, mille kohaselt need sätted võimaldavad teha erandi Itaalia põhiseaduse artikli 36 kolmandas lõigus ja tsiviilseadustiku artikli 2109 lõikes 1 ette nähtud igapäevast puhkeajast.

Vaidluse all olevate, erandi kehtestamist lubavate sätete vahetu kohaldamise võimalikkus

- 44 Kuigi on tõsi, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimene küsimus puudutab eelkõige „tööajadirektiivide” artiklit 5, tuleb siiski tähelepanu juhtuda sellele, et nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 45, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus ennekõike teada saada, kas põhikohtuasja kostja võib selleks, et põhikohtuasja aluseks olevad kaebused jäetaks rahuldamata, vahetult viidata põhikohtuasja hagejatele vastamiseks vaidlusalustele erandi kehtestamist lubavatele sätetele.
- 45 Selles küsimuses tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei saa direktiivi kui sellisega panna isikule kohustusi ning seda ei saa kasutada isiku vastu (vt eelkõige 26. veebruari 1986. aasta otsus kohtuasjas 152/84: Marshall, EKL 1986, lk 723, punkt 48; 14. juuli 1994. aasta otsus kohtuasjas C-91/92: Faccini Dori, EKL 1994, lk I-3325, punkt 20; 7. jaanuari 2004. aasta otsus kohtuasjas C-201/02: Wells, EKL 2004, lk I-723, punkt 56; 5. oktoobri 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-397/01–C-403/01: Pfeiffer jt, EKL 2004, lk I-8835, punkt 108, ja 19. jaanuari 2010. aasta otsus kohtuasjas C-555/07: Küçükdeveci, EKL 2010, lk I-365, punkt 46).

- 46 Seega juhul, kui vaidlusalused erandi kehtestamist lubavad sätted ei ole nõuetekohaselt üle võetud – seda asjaolu peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus –, ei saa niisuguse liikmesriigi ametiasutused, kes ei ole seda võimalust kasutanud, viidata selle liikmesriigi tegematajätmisele selleks, et keelata niisugustel üksikisikutel nagu põhikohtuasja hagejad kasutamast iganädalast puhkeajaga, mis on põhimõtteliselt vastavuses „tööajadirektiivide” artikli 5 nõuetega – ka seda viimati nimetatud asjaolu peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus (vt analoogia alusel eespool 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-226/07: Flughafen Köln vs. Bonn, EKL 2008, lk I-5999, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 47 Eelnevast tuleneb, et põhikohtuasjas toimuva vaidlusega sarnastel asjaoludel ei saa niisuguste üksikisikute nagu põhikohtuasja hagejad väidete vastustamiseks tugineda vahetult vaidlusalustele erandi kehtestamist lubavatele sätetele.

Siseriikliku õiguse kooskõlalise tõlgendamise kohustus või võimalus

- 48 Nagu ilmneb eelotsusetaotlusest, soovib Tribunale ordinario di Torino, Sezione Lavoro, oma teise ja kolmanda küsimusega teada, kas siseriiklikku õigust ei peaks siiski tõlgendama vahetult vaidlusaluste erandi kehtestamist lubavate sätete alusel, et teha kindlaks, kas Comune di Torino oli õigus tugineda põhikohtuasjas vaidluse all olevatele kollektiivlepingutele, eesmärgiga kehtestada erand Itaalia põhiseaduse artikli 36 kolmandas lõigus ja tsiviilseadustiku artikli 2109 lõikes 1 ette nähtud iganädalasest puhkeajast.
- 49 Selles osas on tõsi, et teatavast direktiivist tulenev liikmesriigi kohustus saavutada vastavas direktiivis ette nähtud eesmärgid ning liikmesriigi kohustus võtta kõik vajalikud üld- või erimeetmed, et tagada selle kohustuse täitmine, on siduv kõigile liikmesriigi võimuorganitele, kaasa arvatud kohtutele vastavalt nende pädevusele (vt eelkõige

10. aprilli 1984. aasta otsus kohtuasjas 14/83: von Colson ja Kamann, EKL 1984, lk 1891, punkt 26; ning eespool viidatud kohtuotsus Küçükdeveci, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 50 Sellegipoolest tuleb välistada võimalus, et „tööajadirektiividest” tuleneb kohustus anda siseriiklikule õigusele tõlgendus, mille kohaselt on eelistatud niisuguste kollektiivlepingute kohaldamine, mis kehtestavad erandi nimetatud direktiivide artiklit 5 üle võtvatest sätetest.
- 51 Kuna vaidlusaluste erandite kehtestamist lubavate sätetega ette nähtud erandid on valikulised, ei pane liidu õigus liikmesriikidele kohustust neid siseriiklikus õiguses rakendada. Selleks et liikmesriigid saaksid kasutada nende sätetega antud võimalust teha teatud tingimustel erand eelkõige „tööajadirektiivide” artikli 5 nõuetest, peavad nad otsustama neile sätetele tugineda (vt analoogia alusel 4. juuni 2009. aasta otsus kohtuasjas C-102/08: SALIX Grundstücks-Vermietungsgesellschaft, EKL 2009, lk I-4629, punktid 51, 52 ja 55).
- 52 Sel eesmärgil on liikmesriikidel võimalus valida normitehnika, mis tundub neile kõige sobivam (vt analoogia alusel eespool viidatud kohtuotsus SALIX Grundstücks-Vermietungsgesellschaft, punkt 56), teades et nende samade erandi kehtestamist lubavate sätete kohaselt võib selliseid erandeid ette näha tööturu osapoolte vaheliste kollektiivlepingute või lepingutega.
- 53 „Tööajadirektiive” kui selliseid ei saa tõlgendada nii, nagu need välistaksid põhikohtuasjas vaidluse all olevate lepingute sarnaste kollektiivlepingute kohaldamise, või vastupidi, nagu need nõuaksid, et neid lepinguid kohaldataks hoolimata sellest, et siseriiklikus õiguses puuduvad vastavad sätted.

- 54 Neil asjaoludel muutub küsimus, kas Comune di Torino võib põhikohtuasjas toimuvas vaidluses õigustatult tugineda nii 1986. aasta lepingule kui ka põhikohtuasjas vaidluse all olevatele kollektiivlepingutele, eelkõige küsimuseks, mille liikmesriigi kohus peab lahendama vastavalt siseriiklikele õigusnormidele (vt analoogia alusel 3. oktoobri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-303/98: Simap, EKL 2000, lk I-7963, punktid 55–57).
- 55 Sellele vaatamata tuleb märkida, et kui liidu õigus annab liikmesriikidele võimaluse kehtestada erandeid teatava direktiivi sätetest, peavad viimased kasutama oma diskretsiooniõigust, arvestades liidu õiguse üldpõhimõtteid, sh õiguskindluse põhimõtet. Nimetatud põhimõttest tulenevate nõuete täitmiseks tuleb direktiivis ette nähtud põhimõtetest valikuliste erandite kehtestamist võimaldavaid sätteid rakendada täpselt, üksikasjalikult ja selgelt.
- 56 Selles kontekstis on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kaks võimalust: põhikohtuasjas vaidluse all olevad kollektiivlepingud kas ei vasta õiguskindluse üldpõhimõttele ja siseriiklikus õiguses vaidlusaluste erandi kehtestamist lubavate sätete nõuetekohaseks rakendamiseks ette nähtud nõuetele, või on nende lepingute puhul tegemist nimetatud liidu sätetega lubatud erandite rakendamisega vastavalt Itaalia õigusele ja õiguskindluse üldpõhimõttele.
- 57 Nagu on väitnud Tšehhi valitsus ja nagu see tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktis 45 viidatud kohtupraktikast, ei saa esimesena nimetatud võimaluse korral juhul, kui 1986. aasta lepingu ja põhikohtuasjas vaidluse all olevate kollektiivlepingute kohaldamine on vastuolus Itaalia õigusega, selle raskuse ületamiseks tugineda vaidluses üksikisikutega üksnes „tööajadirektiividele” (vt analoogia alusel ka 11 juuni 1987. aasta otsus kohtuasjas 14/86: Pretore di Salò/X, EKL 1987, lk 2545, punktid 19 ja 20; 3. mai 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-387/02, C-391/02 ja C-403/02: Berlusconi jt, EKL 2005, lk I-3565, punktid 73 ja 74, ning 5. juuli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-321/05: Kofoed, EKL 2007, lk I-5795, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 58 Käesoleva kohtuotsuse punktis 56 nimetatud teise võimaluse puhul ei oleks „tööajadiirektiividega” selles osas vastuolus ka see, kui siseriiklikule õigusele antaks tõlgendus, mis võimaldaks Comune di Torinol tugineda põhikohtuasjas vaidluse all olevatele lepingutele, tingimusel et nende lepingute asjaomased sätted järgivad täielikult vaidlusalustes erandi kehtestamist lubavates sätetes ette nähtud nõudeid. Sellega seoses tuleb meenutada, et kuna direktiiv 93/104 näeb ette erandid tööaja korraldust reguleerivatest ühenduse õiguse sätetest, siis tuleb vaidluse all olevatele erandi kehtestamist lubavatele sätetele anda niisugune tõlgendus, mis piirab nende ulatuse sellega, mis on rangelt vajalik nende eranditega kaitstavate huvide säilitamiseks (vt 9. septembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-151/02: Jaeger (EKL 2003, lk I-8389, punkt 89).
- 59 Eelnevat arvestades tuleb kolmele esimesele küsimusele vastata, et niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei saa vaidlusalustele erandi kehtestamist lubavatele sätetele tugineda vaidluses niisuguste üksikisikutega nagu põhikohtuasja hagejad. Lisaks ei saa neid sätteid tõlgendada nii, nagu need lubaks või keelaks kohaldada selliseid kollektiivlepinguid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas; niisuguste lepingute kohaldamine sõltub siseriiklikust õigusest.

Kohtukulud

- 60 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamiseiga seotud kulused, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

- 1. Nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiivi 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte (nii algses redaktsioonis kui ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. juuni 2000. aasta direktiiviga 2000/34/EÜ muudetud kujul) artikli 17 lõike 3 kohaldamisala ei sõltu sama artikli lõikest 2, nii et asjaolu, et teatavat kutseala ei ole nimetatud lõikes 2 mainitud, ei takista asjaomase kutseala kuulumist direktiivi 93/104 mõlema nimetatud versiooni artikli 17 lõikes 3 ette nähtud erandi alla.**
- 2. Niisugustel asjaoludel nagu põhikohtuasjas ei saa direktiivi 93/104 ja direktiivi 93/104 (direktiiviga 2000/34 muudetud kujul) artiklis 17, või vajadusel ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta artiklis 17 ja/või 18 ette nähtud valikulistele erandi kehtestamist lubavatele sätetele tugineda vaidluses niisuguste üksikisikutega nagu põhikohtuasja hagejad. Lisaks ei saa neid sätteid tõlgendada nii, nagu need lubaks või keelaks kohaldada selliseid kollektiivlepinguid, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas; niisuguste lepingute kohaldamine sõltub siseriiklikust õigusest.**

Allkirjad